

ІНСТРУМЕНТАРІЙ І ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

©2023 ДЕМЧЕНКО Н. В., ПОПОВА І. А., ЛЕЛЮК Н. Є., ШВЕД А. Б.

УДК 330.331.1

JEL Classification: I12

Демченко Н. В., Попова І. А., Лелюк Н. Є., Швед А. Б.

Інструментарій і шляхи забезпечення економічної безпеки на фармацевтичних підприємствах

У статті визначено проблеми забезпечення економічної безпеки підприємств фармацевтичної галузі України. Зазначено, що стан виробничих фармацевтичних підприємств, ускладнений військовими діями на території України, вимагає пошуку інструментарію до визначення та прогнозування економічної безпеки як ефективного завдання антикризового управління підприємствами та стабілізації функціонування фармацевтичної галузі. Зазначено, що забезпечення економічної безпеки виробничого підприємства розглядається як складна система, що охоплює організаційно-економічні, фінансові, інноваційно-інвестиційні, технічні, управлінські, інформаційні, правові, екологічні, кадрові й інші аспекти. Враховуючи специфіку виробничо-господарської діяльності підприємств фармацевтичної галузі, визначено основні загрози економічної безпеки. На прикладі фармацевтичних підприємств розраховано інтегральний показник рівня економічної безпеки з урахуванням імовірності реалізації визначених загроз. Встановлено тісний кореляційний зв'язок між рівнем економічної безпеки фармацевтичних підприємств і рентабельністю діяльності підприємства. Зроблено висновок, що запропонований інструментарій може бути застосований і для підприємств інших галузей економіки з урахуванням специфіки їхньої виробничої діяльності. Зазначено, що різний ступінь ймовірності та характер кожної загрози (керовані та некеровані) вимагають реалізації комплексу заходів щодо попередження/пом'якшення наслідків кожної загрози, що потребує додаткових фінансових ресурсів, але ці витрати є доцільними «інвестиціями» у стабільний майбутній розвиток підприємства. Запропонована система заходів з економічної безпеки підприємств фармацевтичної галузі, що передбачає комплекс взаємопов'язаних дій щодо упередження та/або пом'якшення наслідків загроз у сучасних соціально-економічних та політичних реаліях, дозволить вирішити питання щодо створення сприятливих умов функціонування та розвитку фармацевтичної галузі України.

Ключові слова: економічна безпека, фармацевтична галузь, підприємство, рентабельність, регресійна модель.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2023-2-147-155>

Рис.: 3. **Табл.:** 3. **Формул.:** 3. **Бібл.:** 13.

Демченко Наталія Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри організації та економіки фармації, Національний фармацевтичний університет (вул. Пушкінська, 53, Харків, 61002, Україна)

E-mail: demchenata@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5915-0087>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/1418064>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=36068984600>

Попова Ірина Анатоліївна – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри організації та економіки фармації, Національний фармацевтичний університет (вул. Пушкінська, 53, Харків, 61002, Україна)

E-mail: ira_porova_dik@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2962-9040>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57711808100>

Лелюк Наталія Євгенівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, обліку та безпеки бізнесу, Харківський національний університет міського господарства ім. О. М. Бекетова (вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002, Україна)

E-mail: natalia.lelyuk@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8144-7442>

Researcher ID: <https://publons.com/wos-op/researcher/4088527/natalia-lelyuk/>

Швед Аліна Борисівна – кандидат економічних наук, старший викладач кафедри менеджменту і публічного адміністрування, Харківський національний університет міського господарства ім. О. М. Бекетова (вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002, Україна)

E-mail: alinaborisovnamazur@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4687-1544>

Researcher ID: F-7025-2019

UDC 330.331.1

JEL Classification: I12

Demchenko N. V., Popova I. A., Lelyuk N. Y., Shved A. B. The Instruments and Ways to Ensure Economic Security of Pharmaceutical Enterprises

The article identifies problems of ensuring economic security of enterprises of pharmaceutical industry of Ukraine. It is noted that the state of manufacturing pharmaceutical enterprises, complicated by military operations on the territory of Ukraine, requires the search for instruments to identify and forecast economic security as an effective task of crisis management of enterprises and stabilization of the functioning of the pharmaceutical industry. It is noted that ensuring the economic security of a manufacturing enterprise is considered as a complex system covering organizational-economic, financial, innovation-investment, technical, managerial, informational, legal, ecological, personnel, and other aspects. Taking into account the specifics of production-economic activity of enterprises of the pharmaceutical industry, the main threats to economic security have been identified. On the example of pharmaceutical enterprises, an integral indicator of the level of economic security is computed, taking into account the probability of occurrence of certain threats. A close correlation between the level of economic security of pharmaceutical enterprises and profitability of enterprise activity is identified. It is concluded that the proposed instruments can be applied to enterprises of other sectors of economy, taking into account the specifics of their production activities. It is noted that different degrees of probability and nature of each threat (managed and unmanageable) require implementation of a set of measures to prevent/mitigate the consequences of each threat, which requires additional financial resources, but these costs are rather appropriate investments in stable future development of enterprise. A system of measures for economic security of enterprises in the pharmaceutical industry has been proposed, which provides for a set of interrelated actions to prevent and/or mitigate the consequences of threats in modern socioeconomic and political realities, will solve the issue of creating favorable conditions for the functioning and development of the pharmaceutical industry of Ukraine.

Keywords: economic security, pharmaceutical industry, enterprise, profitability, regression model.

Fig.: 3. **Tabl.:** 3. **Formulae:** 3. **Bibl.:** 13.

Demchenko Nataliia V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Organization and Economics of Pharmacy, National Pharmaceutical University (53 Pushkinska Str., Kharkiv, 61002, Ukraine)

E-mail: demchenata@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5915-0087>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/1418064>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=36068984600>

Popova Iryna A. – Candidate of Sciences (Economics), Senior Research Fellow, Associate Professor of the Department of Organization and Economics of Pharmacy, National Pharmaceutical University (53 Pushkinska Str., Kharkiv, 61002, Ukraine)

E-mail: ira_popova_dik@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2962-9040>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=57711808100>

Lelyuk Natalia Ye. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, Accounting and Business Security, O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv (17 Marshala Bazhanova Str., Kharkiv, 61002, Ukraine)

E-mail: natalia.lelyuk@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8144-7442>

Researcher ID: <https://publons.com/wos-op/researcher/4088527/natalia-lelyuk/>

Shved Alina B. – Candidate of Sciences (Economics), Senior Lecturer of the Department of Management and Public Administration, O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv (17 Marshala Bazhanova Str., Kharkiv, 61002, Ukraine)

E-mail: alinaborisovnamazur@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4687-1544>

Researcher ID: F-7025-2019

Вступ. Забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах ринкової конкуренції завдяки прогнозуванню та своєчасному запобіганню збиткам, ризикам, катастрофам; піклуванню про життя й здоров'я персоналу, його матеріальний достаток має суттєве значення, максимізує прибуток від виробничої діяльності, оптимізує роботу операційної системи, підвищує якість господарських процесів та створює умови для креативного підходу підприємств у забезпеченні прибутковості та стійкості бізнесу. Нові реалії сьогодення відбиваються на перспективах розвитку багатьох галузей, а в перше чергу, на сфері охорони здоров'я. Значний вплив на фармацевтичну галузь мали хвилі пандемії

COVID-19, які тільки розпочали низку кризових явищ у соціально-економічній та галузі охорони здоров'я. На довершення введенні військового стану поглибило всі види загроз для підприємств у фармації та значно скоротило аптечну інфраструктуру.

Це, насамперед, проявилось у збільшенні рівня фінансового ризику (девальвація національної грошової одиниці та складністю прогнозування динаміки її курсу) національної валюти.

Для багатьох фармацевтичних підприємств це обумовило удорожчання вартості субстанцій, обладнання, допоміжних матеріалів, дезінфікуючих засобів, інвентарю,

адже велика кількість мають іноземне походження. Значно ускладнилися й логістичні проблеми, а отже, і собівартість продукції.

Саме тому забезпечення економічної безпеки фармацевтичних підприємств в Україні є надважливим, адже не тільки може скоротити рівень управлінських витрат і покращить фінансові результати діяльності виробничих підприємств, але й стане фактором розвитку галузі.

Сучасний етап розвитку економіки в Україні та світі зумовлює необхідність прийняття досить складних рішень з боку керівництва щодо способу побудови захисту свого підприємства від негативних чинників зовнішнього та внутрішнього середовища, а також дій конкурентів.

Проведений аналіз методів оцінювання рівня економічної безпеки фармацевтичного підприємства, наведених у науковій літературі, показав, що серед науковців існують різні підходи як до вибору методики та системи показників. В основі методів оцінювання економічної безпеки підприємства та країни науковці більшою мірою покладаються на абстрактні моделі, які не дозволяють повною мірою описати складність тих реалій, у яких відбуваються економічні взаємовідносини між підприємствами та стейкхолдерами.

Також практично неможливо спрогнозувати дію усіх факторів на їхню економічну безпеку. Саме тому оцінка рівня економічної безпеки підприємства потребує інтегрального підходу – визначення сукупності конкретних показників, числові значення яких свідчать про рівень (стадію) розвитку явища, яке вони характеризують.

Дослідженню теоретико-методичних основ забезпечення економічної безпеки підприємств присвячено праці таких вітчизняних науковців, як: Н. М. Гуляєва [1], В. О. Занора [2], М. І. Копитко [3], З. Б. Живко [4], Т. Г. Логутова [5], О. М. Тулуб [6].

Питання забезпечення фінансової та кадрової безпеки підприємства досліджено у роботах Л. Акімової [7], О. І. Барановського [8], Т. В. Момот [9].

Метою статті є визначення шляхів забезпечення економічної безпеки фармацевтичних підприємств в ускладнених військовим станом умовах ведення бізнесу.

Виклад основних матеріалів дослідження. Під ціллю системи економічної безпеки можна розуміти «... своєчасне виявлення і попередження як внутрішніх, так і зовнішніх небезпек і загроз, забезпечення захищеності діяльності підприємства і досягнення ним цілей бізнесу» [10], або «...гарантування стабільного та максимально ефективного функціонування тепер і високий потенціал розвитку в майбутньому» [2, с. 229]. Також однією із головних цілей формування економічної безпеки є забезпечення фінансової стійкості і незалежності підприємства [11; 12].

Забезпечення економічної безпеки фармацевтичного підприємства в умовах комерціалізованого та досить фрагментарного фармацевтичного ринку має суттєве значення, адже сприяє максимізації прибутку та стійкості бізнесу, оптимізації його функціонування в умовах динамічності екзогенних факторів середовища, підвищенню якості господарських процесів та створенню умов пошуку нових підприємницьких рішень, і сприяє своєчасному запобіганню збиткам і ризикам.

Комплексність і багатогранність поняття економічної безпеки, яку трактують як здатність економічної системи зберігати стійкість за будь-яких умов і забезпечувати зростання добробуту суспільства, обумовлює різні підходи до її дослідження, які різняться: рівнем вивчення проблеми (макрорівень, мікрорівень), вихідним пунктом аналізу залежно від впливу безпеки на показники економічного розвитку (виходячи з впливу на темпи економічного зростання, на рівень добробуту населення, конкурентоздатність та інвестиційну привабливість регіонів тощо) [10].

До основних складових економічної безпеки підприємства вітчизняні вчені [13] відносять: фінансову (досягнення найбільш ефективного використання ресурсів), політико-правову (дотримання чинного законодавства, всебічне правове забезпечення правової діяльності підприємства), інтелектуальну та кадрову (збереження і розвиток інтелектуального потенціалу підприємства, ефективне управління персоналом), техніко-технологічну (ступінь відповідності застосованих на підприємстві технологій сучасним світовим аналогам за умови оптимізації витрат ресурсів), інформаційну (ефективне інформаційно-аналітичне забезпечення господарської діяльності підприємства), екологічну (дотримання чинних екологічних норм), силову (забезпечення фізичної безпеки працівників підприємства) складові.

Таким чином, під системою економічної безпеки підприємства можна розуміти сукупність визначених для кожного підприємства, взаємопов'язаних між собою елементів. Такі елементи певним чином структуровані, мають цілісність і утворюють певні відносини. Усі заходи, спрямовані на досягнення економічної безпеки, потрібно проводити у єдиному комплексі і з єдиною цільовою спрямованістю [9; 11–13].

Розгляд системи економічної безпеки слід здійснювати на двох фундаментальних рівнях: теоретико-методологічному (дослідження системи економічної безпеки) та науково-практичному (дослідження системи забезпечення економічної безпеки), що відображено на рис. 1.

Як правило економічна безпека виробничого підприємства визначається ефективністю функціональних напрямів його діяльності (величина та динаміка обсягів продажу та валового прибутку, інноваційність, рівень технологічної оснащеності, управління кадрами та безперервність підвищення кваліфікації та освоєння нових методів виробництва, запас фінансової міцності, платоспроможність та ділова активність тощо). Тому прийнято розрізняти складовими механізми забезпечення економічної безпеки підприємства [13].

- фінансове забезпечення (необхідний обсяг фінансових ресурсів для проведення заходів із забезпечення / підтримання на певному рівні економічної безпеки);
- інформаційне забезпечення (інформаційно-комунікаційні засоби вчасного і повного отримання інформації та її обробки);
- кадрове забезпечення (наявність персоналу відповідної кваліфікації та компетенції, систем навчання та підвищення кваліфікації);

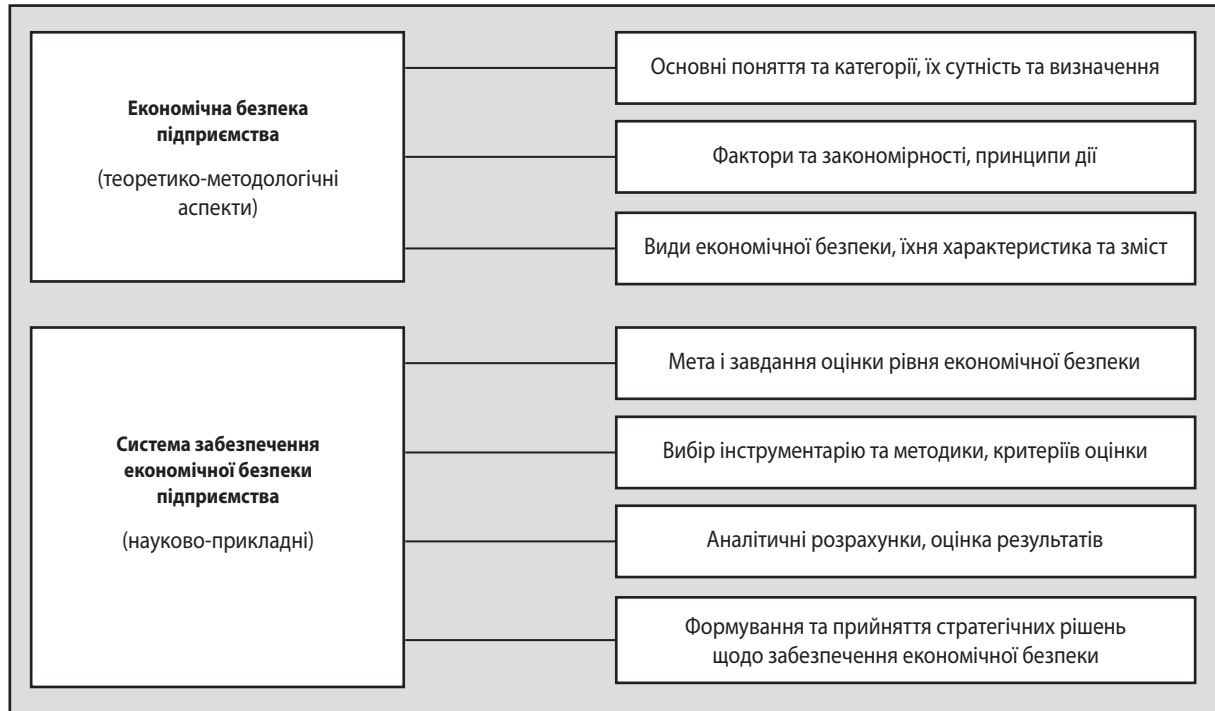

Рис. 1. Рівні дослідження системи економічної безпеки

Джерело: розроблено авторами

- нормативно-правове забезпечення (регламенти, інструкції, закони та положення, галузеві стандарти з регулювання економічної безпеки підприємства);
- організаційне забезпечення (відповідність організаційної структури підприємства, що відповідають потребам забезпечення цільового рівня економічної безпеки).

Складність та багатогранність поняття «економічна безпека підприємства» вимагає застосування саме інтегрального підходу в оцінці, оскільки це дозволяє врахувати вплив не тільки ключових показників діяльності підприємства, а й ендогенних факторів, які мають різноспрямований вплив.

Грунтуючись на специфіці економічної оцінки діяльності підприємств фармацевтичної галузі, доцільно застосувати методику інтегральної оцінки економічної безпеки за видами загроз [10]:

$$I_{ЕБФП} = \sum_{i=1}^n a_i \cdot x_i, \quad (1)$$

де $I_{ЕБФП}$ – інтегральний показник рівня економічної безпеки фармацевтичного підприємства;

a_i – коефіцієнт вагомості i -ї загрози;

x_i – імовірність реалізації i -ї загрози економічній безпеці фармацевтичного підприємства.

Оцінка ймовірності реалізації кожної окремої загрози економічній безпеці фармацевтичного підприємства була визначена за допомогою експертного опитування фахівців наукової та виробничої сфер, які мають практичний досвід, в тому числі на досліджуваних фармацевтичних підприємствах (АТ «Фармак», ФФ «Дарниця», ФК «Здоров'я»,

ПАТ НВЦ «БХФЗ», ПАТ ХФЗ «Червона зірка») на основі сервісів google-form. За результатами проведеного експертного дослідження, було визначено вагомості окремих загроз в інтегральному показнику економічної безпеки фармацевтичних підприємств та отримано узагальнені оцінки узгодженості думок експертів. Для визначення ступеня узгодженості думок експертів було розраховано коефіцієнт конкордації, дисперсію оцінок і коефіцієнтом варіації (табл. 1).

1 – Загрози, пов'язані з людським фактором (підбір і плінність кадрів, кваліфікація);

2 – Загрози, пов'язані з ефективністю прийняття управлінських рішень на підприємстві;

3 – Загрози виникнення ризиків специфічних для сфери бізнесу (фармацевтична галузь);

4 – Загрози невизначеності майбутнього в умовах військового стану;

5 – Загрози, пов'язані з результатом діяльності фармацевтичних підприємств;

6 – Загрози забезпечення конкурентоспроможності на внутрішніх і зовнішніх ринках;

7 – Загрози, пов'язані зі стейкхолдерами (споживачі, постачальники, логістичні компанії, держава тощо);

8 – Інституційні загрози та ринкова кон'юнктура, конкуренція;

9 – Виникнення форс-мажорних обставин (економіка, політика);

10 – Загрози погіршення привабливості фармацевтичної галузі як сфери бізнесу.

Інтегральний показник рівня економічної безпеки фармацевтичного підприємства за видами загроз $I_{ЕБФП}$

Узагальнені оцінки узгодженості думок експертів щодо загроз економічній безпеці фармацевтичних підприємств

Вид загроз	Бальна оцінка	Коеф. вагомості	Коеф. вагомості (з урахуванням компетентності)	Дисперсія	Середньоквадратичне відхилення	Коеф. варіації	Коеф. конкордації
1	180	0,124	0,125	0,00034	0,0232	0,1648	0,8909
2	80	0,094	0,088	0,00064	0,0262	0,0797	0,912
3	86	0,076	0,078	0,00023	0,0267	0,1371	0,891
4	203	0,138	0,158	0,00055	0,0258	0,1623	0,835
5	114	0,118	0,13	0,00032	0,0401	0,1431	0,842
6	87	0,078	0,078	0,00021	0,0122	0,0584	0,857
7	152	0,103	0,104	0,00085	0,0124	0,03381	0,7934
8	57	0,052	0,056	0,00035	0,0387	0,18786	0,9014
9	162	0,114	0,116	0,00014	0,0371	0,0737	0,734
10	67	0,067	0,067	0,00013	0,0245	0,1216	0,923

Джерело: розроблено авторами

було визначено з урахуванням вагомості кожної із визначених експертами загроз економічній безпеці:

$$I_{ЕБФП} = 0,125x_1 + 0,088x_2 + 0,078x_3 + 0,158x_4 + 0,13x_5 + 0,078x_6 + 0,104x_7 + 0,056x_8 + 0,116x_9 + 0,067x_{10}, \quad (2)$$

де $x_1, x_2, x_3, x_4, x_5, x_6, x_7, x_8, x_9, x_{10}$ – вагомості кожної загрози економічній безпеці, що пов'язані з екзогенними та ендогенними факторами (соціально-економічний, організаційно-управлінський, галузевий, екологічний, політичний, інформаційний, інвестиційно-інноваційний, а також із викликами сьогодення – форс-мажорні обставини та введення військового стану тощо).

Методика обчислення інтегрального показника економічної безпеки фармацевтичного підприємства основана на обчисленні площі десятикутника, вершини якого відкладаються у системі координат з 10 осями, кожна із яких відповідає одному із індексів (загроз).

Перевагою побудови діаграм-багатокутників інтегрального показника є візуалізація економічної безпеки підприємств та загроз для кожного підприємства за площиною розфарбованого сегменту (рис. 2).

Співвідношення окремих частин багатокутників, побудованих для різних фармацевтичних підприємств, дозволяє виявити ті складові екзогенного середовища, які є найбільш загрозливими з урахуванням їхньої вагомості.

Результати розрахунку інтегрального показника рівня економічної безпеки для кожного з фармацевтичних підприємств наведено в табл. 2.

Зіставлення підприємств-лідерів із іншими підприємствами фармацевтичної галузі дозволяє зробити висновок щодо залежності рівня економічної безпеки від результативності його діяльності.

Регресійна модель залежності між рівнем економічної безпеки фармацевтичних підприємств (факторна озна-

ка) та рентабельністю діяльності підприємства (результативна) має такий вигляд:

$$Y(x) = -2,7381x^2 + 11,2643x - 2,6214. \quad (3)$$

Модель дозволяє зробити висновки щодо залежності рівня рентабельності фармацевтичних підприємств від рівня забезпеченості економічної безпеки. Адже значення коефіцієнта конкордації 0,798, тобто модель має статистичну вагомості та практичну цінність (рис. 3). Виявлена закономірність повністю відповідає специфіці підприємств фармацевтичної галузі.

Таким чином, систематизація заходів щодо забезпечення /покращення економічної безпеки фармацевтичних підприємств в умовах викликів сьогодення за видами загроз та показником критичності (табл. 3).

Наведений перелік інструментів може бути застосований і для підприємств інших галузей з урахуванням специфіки виробничої діяльності. Адже рівень економічної безпеки підприємства залежить від багатьох чинників, зокрема від показників діяльності підприємства та її результатів. Водночас рівень економічної безпеки є суттєвим чинником впливу на показники та результати діяльності підприємства.

Треба зазначити, що зазначені загрози мають різний ступень керованості, ймовірності прогнозування, тому вимагають безперервного моніторингу та аналізу. Це потребує наявності джерел щодо фінансування превентивних заходів, є своєрідним інвестуванням у майбутнє» підприємства і набуває пріоритетного значення. Оскільки основним джерелом фінансування таких заходів є прибуток, що залишається у розпорядженні підприємства, то фактично таке фінансування можливе лише за наявності фінансових ресурсів.

Висновки. Узагальнюючи все наведене вище, можна зробити висновок, що результати розрахунку інтегрального показника є необхідними для моніторингу по-

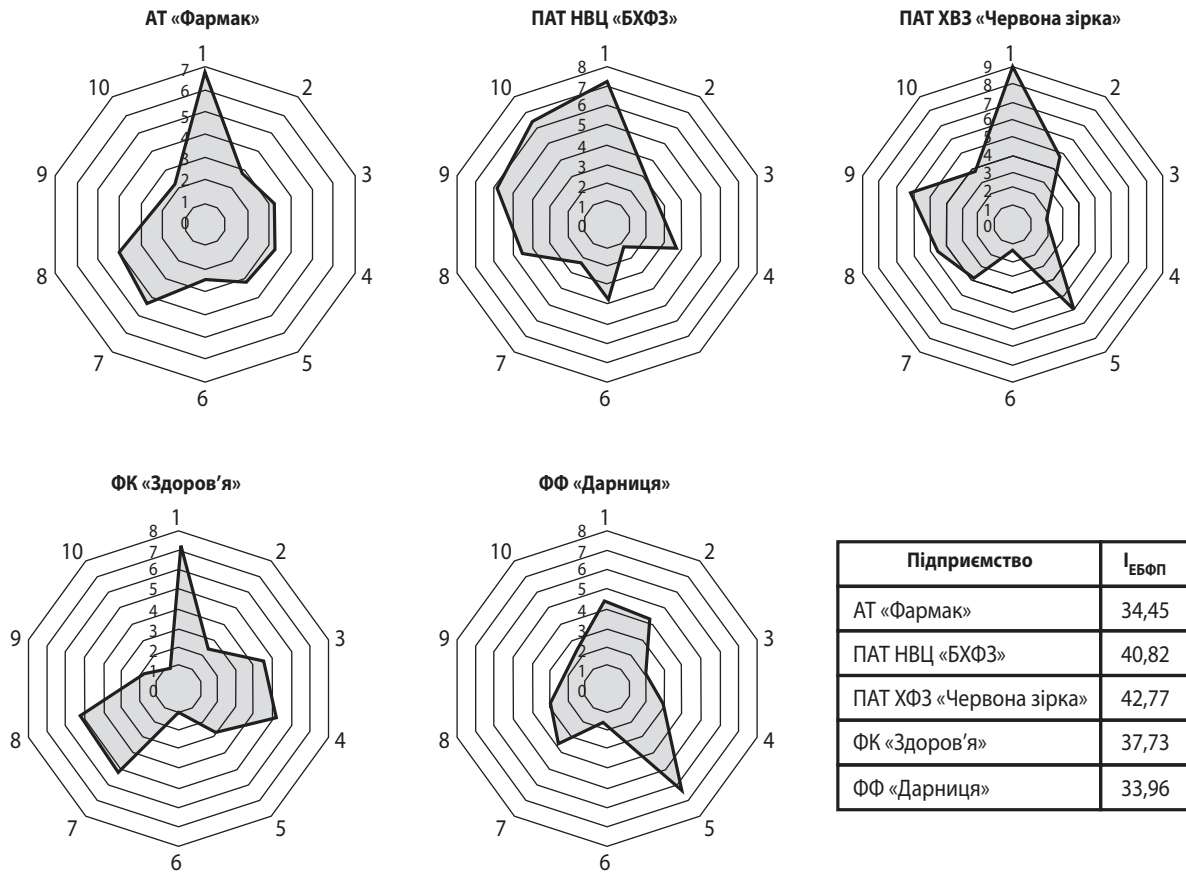

Рис. 2. Інтегральний показник рівня економічної безпеки фармацевтичних підприємств

Джерело: розроблено авторами

Таблиця 2

Інтегральний показник рівня економічної безпеки фармацевтичних підприємств

№ загрози	Вага	Імовірність реалізації загроз на підприємствах					Складові інтегрального показника для фармацевтичних підприємств				
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
1	0,125	6,67	2,14	1,88	4,31	5,09	0,291	0,321	0,245	0,347	0,421
2	0,088	2,93	1,33	1,67	1,42	4,05	0,031	0,031	0,158	0,134	0,216
3	0,078	3,27	2,67	2	4,51	2,28	0,232	0,093	0,278	0,148	0,132
4	0,158	4,33	3,64	2,33	5,13	6,21	0,343	0,048	0,111	0,032	0,525
5	0,13	3,21	1,33	5	3,03	7,02	0,138	0,157	0,639	0,625	0,242
6	0,078	2,33	1,67	1,33	1,33	2,04	0,453	0,186	0,148	0,424	0,524
7	0,104	6,22	2,33	3,67	5,5	3,92	0,31	0,234	0,38	0,321	0,402
8	0,056	4,03	1,53	4,33	5,44	2,97	0,741	0,4167	0,356	0,364	0,724
9	0,116	2,33	5,85	3	1,98	2,07	0,171	0,147	0,22	0,142	0,134
10	0,067	0,2	4,33	2,67	1,08	2,31	0,022	0,024	0,197	0,536	0,236
I _{ЕБФП}	1,000	35,52	26,82	27,88	33,73	37,96	2,732	1,6577	2,732	3,073	3,556

Джерело: розроблено авторами

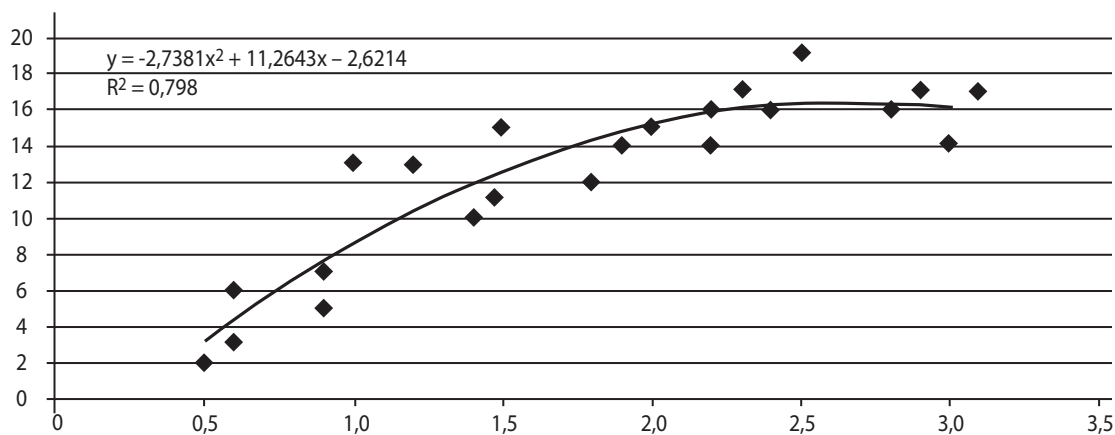

Рис. 3. Залежність між рівнем економічної безпеки та рентабельністю фармацевтичних підприємств

Джерело: розроблено авторами

Таблиця 3

Систематизація заходів з економічної безпеки підприємств фармацевтичної галузі

Загрози	Заходи
Людський фактор (підбір та плінність кадрів, кваліфікація)	Забезпечення відповідності посаді за компетенціями та освітою. Забезпечення якісного виконання усіх регламентів. Реалізація програми навчання співробітників
Ефективність прийняття управлінських рішень на підприємстві	Поетапне впровадження окремих модулів корпоративної системи управління підприємством, логістикою. Підвищення кваліфікації співробітників. Створення системи (відділу) з управління економічною безпекою. Стратегія покращення іміджу підприємства
Виникнення ризиків специфічних для сфери бізнесу (фармацевтична галузь), конкуренція	Фрагментація фармацевтичного ринку, велика кількість гравців серед національних та іноземних виробників лікарських засобів. Привернення уваги нових споживачів шляхом формування оптимального асортименту лікарських засобів, доступних за ціною для різних сегментів споживачів
Невизначеність майбутнього в умовах військового стану	Зниження купівельної спроможності багатьох шарів населення відбивається на обсягах продажу, отже, вимагає цінової диференціації, визначення беззбитковості для певних груп лікарських засобів
Результати діяльності фарм. підприємств	Забезпечення додаткового зовнішнього фінансування (кредити банків, товарні кредити) на умовах лояльності
Забезпечення конкурентоспроможності на внутрішніх і зовнішніх ринках	Формування асортиментної політики у форматі розширення нелікарського асортименту. Широкий, глибокий та диверсифікований товарний асортимент, зокрема наявність ексклюзивних оригінальних препаратів
Стейкхолдери (споживачі, постачальники, логістичні компанії, держава тощо)	Ретельний відбір аптек та посередників за критерієм фінансової відповідальності та порядності. Переорієнтація на платоспроможних добросовісних клієнтів, перегляд системи надання товарних кредитів і політики встановлення відсотків за ними
Інституційні загрози та ринкова кон'юнктура	Мінімізація та оптимізація інституційних витрат. Контроль за дотриманням вимог законодавства
Форс-мажорні обставини (економіка, політика)	Створення та підтримання в актуальному стані інформаційної та управлінської системи швидкого оповіщення всіх ланок підприємства та навчання та координація дій співробітників у нестандартних
Привабливість фармгалузі як сфери бізнесу	Чуттєвість до нестабільності зовнішніх умов бізнесу. Управління залежністю від імпорту сировини, обладнання

Джерело: розроблено авторами

точного рівня економічної безпеки, а також для прийняття рішень щодо заходів для забезпечення необхідного або достатнього рівня економічної безпеки підприємств у перспективі.

Отримана регресійна модель має високу статистичну оцінку, отже, може бути застосована для діагностики формування потенційних або вже наявних загроз економічній безпеці фармацевтичного підприємства. Запропонована методика визначення імовірності реалізації окремих загроз економічній безпеці фармацевтичних підприємств може бути застосована для виробничих підприємств інших галузей, але із урахуванням специфіки їхньої діяльності.

Перспективою подальших досліджень має бути побудова адаптаційної моделі економічної безпеки виробничого підприємства, враховуючи актуальність кожного фактору виходячи з його вагомості у певний час оцінки та прогнозованого впливу на показник ефективності діяльності підприємства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуляєва Н. М., Вавдійчик І. М. Економічна безпека та стабільне функціонування підприємства. *Вісник КНТЕУ*. 2017. № 4 (114). С. 79–88.
2. Занора В. О., Скляр А. В. Управління економічною безпекою суб'єктів господарювання: теоретико-методичні аспекти організації системи. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : «Економіка і менеджмент»*. 2016. № 22. С. 74–77.
3. Копитко М. І. Комплексне забезпечення економічної безпеки підприємств: науково-методичний підхід. *Управління проектами та розвиток виробництва*. 2016. № 3 (55). С. 127–144.
4. Живко З. Б., Сватюк О. Р., Копитко М. І. Корпоративне управління в системі економічної безпеки : навч. посіб. / за заг. ред. З. Б. Живко. Львів : ЛьвДУВС, 2018. 456 с.
5. Логутова Т. Г., Нагаєвський Д. І. Економічна безпека підприємства: сутність, завдання та методи забезпечення. URL: <http://eir.pstu.edu/bitstream/handle/123456789/730/37.1.pdf?sequence=1>
6. Тулуб О. М. Ризики в системі економічної безпеки підприємства: аналітичний аспект розрахунку очікуваного рівня рентабельності підприємства та витрат на зниження ризиків // Financial-economic and innovative support of entrepreneurship development in the spheres of economy, tourism and hotelrestaurant business : collective monograph / V. Yatsenko, S. Pasiaka, and others ; ed. by V. M. Yatsenko. Coventry : Agenda Publishing House, 2017. P. 611–618.
7. Акімова Л., Лисачок А. Державне регулювання фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання. *Public management*. 2017. № 5 (10). С. 16–28.
8. Барановський О. І., Мороз М. О. Інвестиційна складова фінансової безпеки. URL: <https://fkd.org.ua/article/viewFile/109926/105386>
9. Момот Т. В., Чжан Х. Ю. Визначення індикаторів кадрової безпеки в складі фінансово-економічної безпеки. *Бізнес Інформ*. 2015. № 8. С. 266–271.
10. Соціально-трудова потенціал: формування, забезпечення та розвиток у підвищенні економічної безпеки : монографія / за наук. ред. В. М. Нижника. Хмельницький : ХНУ, 2018. 607 с.
11. Меліхова Т. О. Економічна безпека підприємства: формування, контроль, ефективність : монографія. Запоріжжя ; Херсон : Гельветика, 2018. 631 с.
12. Ситник Г. В., Блакита Г. В., Гуляєва Н. М. та ін. Економічна безпека підприємництва в Україні : монографія. Київ : КНТУ, 2020. 284 с.
DOI: 10.31617/m.knute.2020-216
13. Колодяжна І. В., Букріна К. А. Економічна безпека в системі сталого функціонування підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Вип. 23. Ч. 1. С. 135–140.

REFERENCES

- Akimova, L., and Lysachok, A. "Derzhavne rehuliuвання finansovo-ekonomichnoi bezpeky subiektiv hospodariuvannya" [State Regulation of Financial and Economic Security of Business Entities]. *Public management*, no. 5(10) (2017): 16-28.
- Baranovskiy, O. I., and Moroz, M. O. "Investytsiina skladova finansovoi bezpeky" [Investment Component of Financial Security]. <https://fkd.org.ua/article/viewFile/109926/105386>
- Huliaieva, N. M., and Vavdiichyk, I. M. "Ekonomichna bezpeka ta stabilne funktsionuvannya pidpriemstva" [Economic Security and Stable Functioning of the Enterprise]. *Visnyk KNTEU*, no. 4(114) (2017): 79-88.
- Kolodiazna, I. V., and Bukrina, K. A. "Ekonomichna bezpeka v systemi staloho funktsionuvannya pidpriemstva" [Economic Security in the System of Sustainable Functioning of the Enterprise]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho univertsytetu*, vol. 1, no. 23 (2019): 135-140.
- Kopytko, M. I. "Kompleksne zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv: naukovo-metodychnyi pidkhid" [Comprehensive Provision of Economic Security of Enterprises: A Scientific and Methodological Approach]. *Upravlinnia proektamy ta rozvytok vyrobnytstva*, no. 3(55) (2016): 127-144.
- Lohutova, T. H., and Nahaievskiy, D. I. "Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: sutnist, zavdannia ta metody zabezpechennia" [Economic Security of the Enterprise: Essence, Tasks and Methods of Ensuring]. <http://eir.pstu.edu/bitstream/handle/123456789/730/37.1.pdf?sequence=1>
- Melikhova, T. O. *Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: formuvannia, kontrol, efektyvnist* [Economic Security of the Enterprise: Formation, Control, Efficiency]. Zaporizhzhia ; Kherson: Helvetyka, 2018.
- Momot, T. V., and Chzhan, Kh. Yu. "Vyznachennia indykativ kadrovoi bezpeky v skladi finansovo-ekonomichnoi bezpeky" [Determining Indicators of Personnel Security as Constituent of Financial-Economic Security]. *Biznes Inform*, no. 8 (2015): 266-271.
- Sotsialno-trudovyi potentsial: formuvannia, zabezpechennia ta rozvytok u pidvyshchenni ekonomichnoi bezpeky* [Social and Labor Potential: Formation, Provision and Development in Increasing Economic Security]. Khmelnytskyi: KhNU, 2018.
- Sytnyk, H. V. et al. *Ekonomichna bezpeka pidpriemnytstva v Ukraini* [Economic Security of Entrepreneurship in Ukraine]. Kyiv: KNTU, 2020.
DOI: 10.31617/m.knute.2020-216
- Tulub, O. M. "Ryzyky v systemi ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva: analitychnyi aspekt rozrakhunku ochikovanoho ravniva rentabelnosti pidpriemstva ta vytrat na znyzhennia ryzykiv" [Risks

in the Economic Security System of the Enterprise: The Analytical Aspect of Calculating the Expected Level of Profitability of the Enterprise and the Costs of Risk Reduction]. In *Financial-economic and innovative support of entrepreneurship development in the spheres of economy, tourism and hotelrestaurant business*, 611-618. Coventry: Agenda Publishing House, 2017.

Zanora, V. O., and Skliar, A. V. "Upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu subiektiv hospodariuvannya: teoretyko-metodychni aspekty orhanizatsii systemy" [Management of Economic Security of Business Entities: Theoretical and Methodological Aspects

of System Organization]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya : «Ekonomika i menedzhment»*, no. 22 (2016): 74-77.

Zhyvko, Z. B., Svatiuk, O. R., and Kopytko, M. I. *Korporatyvne upravlinnia v systemi ekonomichnoi bezpeky* [Corporate Management in the System of Economic Security]. Lviv: LvDUVS, 2018.

Стаття надійшла до редакції 06.05.2023 р.

■